

www.raakvlak.be

ZERKEGEM SARKOHEEMSTRAAT - MOSSELSTRAAT

JAN HUYGHE

DIETER VERWERFT

Titel: Sarkoheemstraat- Mosselstraat, Zerkegem (Jabbeke) – Resultaten van het archeologisch proefonderzoek

Vergunningsnummer: 2013-468

Opdrachtgever: BVBA Zakenkantoor Trends

Uitvoerder: Raakvlak

Vergunninghouder: Jan Huyghe

Auteurs: Jan Huyghe en Dieter Verwerft

Bewaring en beheer van de geregistreerde data, vondsten en stalen: Raakvlak

Locatie/vindplaats: Hoek Sarkoheemstraat-Mosselstraat, Zerkegem/Jabbeke

Projectcode: ZR13SM

Kadaster: afdeling 2, sectie B, perceel 511E

Periode: 27 november 2013

Versie: Eindrapport

Technische ondersteuning: Serge Van Liefferinge, Jurgan Van de Walle en Nico Inslegers

Metaaldetectie: Roland Decock

Omschrijving onderzoeksoopdracht

Bijzondere voorwaarden en randvoorwaarden: Niet van toepassing

Omschrijving advies staalname en conservatie : Niet van toepassing

Omschrijving extern wetenschappelijk advies : Niet van toepassing

Omschrijving van de archeologische verwachting: Landelijke sporen uit vroege middeleeuwen en ouder

Onderzoeksvragen: Op pagina 4 van dit rapport

Aanleiding van het onderzoek: Het verkavelen van gronden

Raakvlak:

Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 41
F +32 [0]50 61 63 67
E info@raakvlak.be
www.raakvlak.be

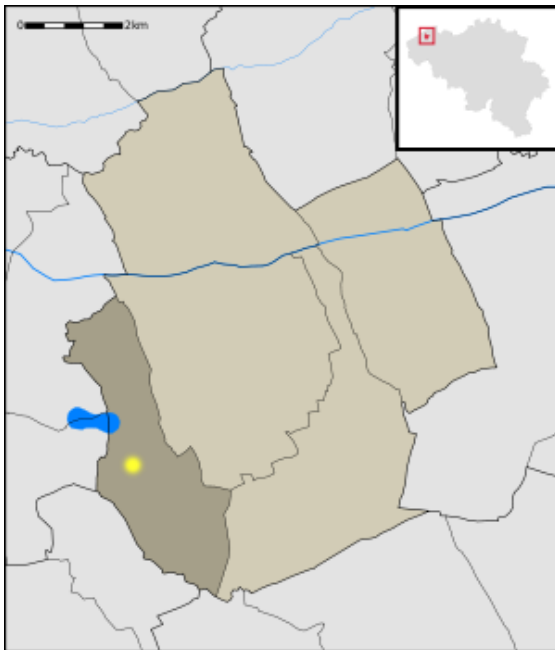
© Raakvlak, februari 2014

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

1.	Inleiding	3
2.	Onderzoeksvragen	4
3.	Historische en archeologische situering	5
4.	Bodemkundige situering	6
5.	Bodemopbouw	7
6.	Veldwerk	8
6.1.	Aanleg van de sleuven	8
6.2.	Resultaten van het onderzoek	9
6.3.	Metaaldetectie	13
7.	Besluit	14
8.	Bibliografie	15
9.	Bijlage	16

1. Inleiding

Naar aanleiding van het verkavelen van gronden op de hoek van de Sarkoheemstraat en de Mosselstraat in Zerkegem (Jabbeke) in opdracht van zakenkantoor Trends BVBA, voerde Raakvlak (Intergemeentelijke dienst voor archeologie in Brugge en ommeland) een proefonderzoek uit op 27 november 2013. Het onderzoek werd uitgevoerd door Jan Huyghe en Dieter Verwerft.

Figuur 1: Algemene lokalisering van het projectgebied (Jabbeke/Zerkegem). (bron: wikipedia.be)

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 900 m² en is gelegen tegenover de kerk, in het centrum van de dorpskern van Zerkegem. Het terrein is braakliggend en wordt gebruikt als schapenweide. Kadastraal is het gekend als Jabbeke - Zerkegem afdeling 2, sectie B, perceel 511E.

Figuur 2: Situering van het projectgebied op de kadastrale kaart (bron: cadgisweb.be)

2. Onderzoeksvragen

Het doel van dit proefonderzoek is het vaststellen en het waarderen van eventuele bewoningssporen. De onderzoeksvragen die bij dit project gesteld worden zijn:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

3. Historische en archeologische situering

Zerkegem heeft een rijke, vooral vroeg middeleeuwse geschiedenis. De gemeente wordt voor het eerst vermeld in een document van 765 als "Sirigoheim" (inventaris bouwkundig erfgoed ID:22135). De komst van de Germaanse inwijkelingen wordt op het einde van de bezetting, of iets na de opgave van het castellum van Oudenburg gesitueerd. Er moet in de regio zeker sprake geweest zijn van een zekere vorm van bewoningscontinuïteit tussen de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen (Hillewaert et al. 2011, 80). Reeds op het einde van de jaren 1920 werd door de heer Emiel Standaert op een perceel tussen de Noordstraat, de Gistelsesteenweg en de vijver van de Hoge Dijken, bij zandwinnig een vroegmiddeleeuwse pot gevonden (De Cock et al. 1987, 37). De zogenaamde "pot van Zerkegem" mag in de Merovingische periode (6de eeuw) gedateerd worden. Vanaf 1985 volgden verschillende archeologische vaststellingen en noodonderzoeken. Zo vermeldt Yann Hollevoet de vondst van twee waterputten tijdens ontzandingswerken (Hollevoet 1985,93). Ander noodonderzoek tussen 1985 en 1987 leverde sporen op van nederzettingen uit de Gallo-Romeinse periode tot in de vroege middeleeuwen (De Cock et al. 1987,37). Van dan af werden graafwerken systematischer opgevolgd, wat leidde tot een toename van vondsten en waarnemingen. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied, werd eind 1991-begin 1992 een Karolingische vlechtwerkwaterput opgegraven bij de aanleg van de wegenis in de verkaveling Wallenhove, gelegen tussen de Mosselstraat en de Paradijsweg (Hollevoet 1993,243-254). Ook de luchtfotografische prospecties uitgevoerd door de Universiteit van Gent bevestigden de archeologische potentie van de streek. Het gaat onder andere om een cirkel die waarschijnlijk teruggaat op een grafheuvel (CAI 154853).

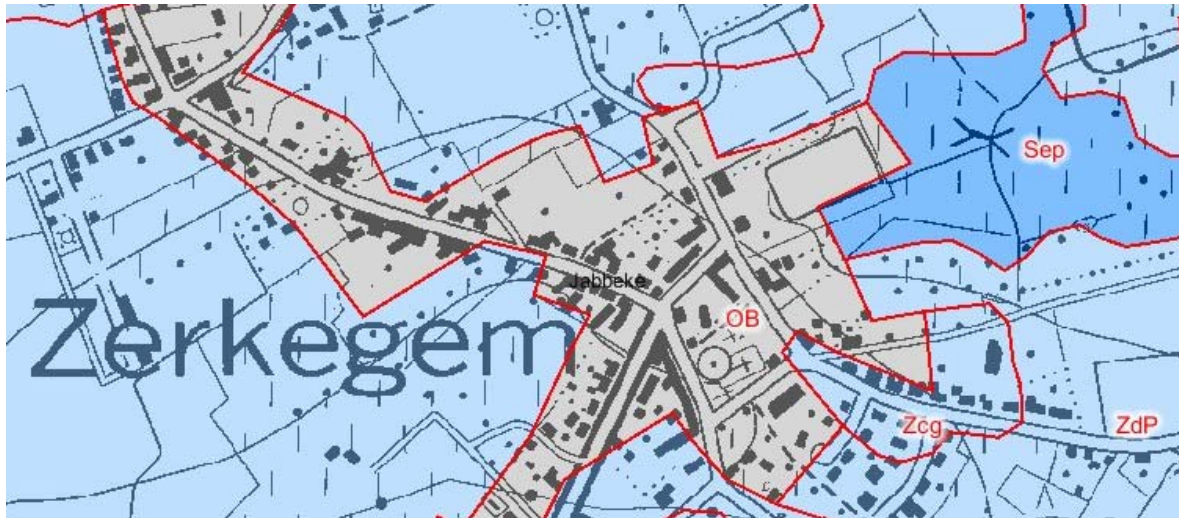
Bij historisch cartografisch onderzoek zien we op de Heraldische kaart van het Brugse Vrije, gemaakt tussen 1561 en 1571 door Pieter Pourbus, dat de bewoning zich duidelijk ten zuiden van de kerk bevindt, op de locatie van het onderzoeksgebied. Op de zogenaamde Kabinetskaart, gemaakt tussen 1770 en 1777 door Ferraris, is ten zuiden van de kerk een hoeve met boomgaard gelegen.

Figuur 3 & 4: Het projectgebied op de Pourbus-kaart en op de Kabinetskaart van Ferraris (bron: KBR.BE)

4. Bodemkundige situering

Zerkegem is gelegen op grens van de polders en de zandstreek. Het zuidelijke deel, waarin ook de dorpskern gelegen is, behoort tot zandig Vlaanderen (inventaris bouwkundig erfgoed ID:22135). Ter hoogte van het plangebied wordt op de Bodemkaart van Vlaanderen de dorpskern van Zerkegem aangeduid met de term kunstmatige gronden (OB). Net naast de bewoning en het projectgebied wordt één bodemtype aangeduid: ZdP (GisVlaanderen.be). ZdP-gronden zijn matig natte zandbodems zonder profiel of met onbepaald profiel. Deze gronden zijn vrij nat in de winter en hebben een gunstige waterhuishouding in de zomer. Matig natte zandgronden worden hoofdzakelijk gebruikt als akkerland, maar zijn ook goede weiden (labsoilscience.ugent.be).

Figuur 5: Bodemkaart ter hoogte van het plangebied (bron: www.aqiv.be)

5. Bodemopbouw

Het onderzoeksgebied is opmerkelijk lager gelegen dan de omgeving. Dit gegeven gecombineerd met het grillige oppervlak doet vermoeden dat op het terrein zandwinning plaatsvond. Om de bodemkundige gegevens uit de bodemkaart aan te vullen wordt in iedere sleuf een bodemprofiel geplaatst. Het betroffen vrij natte zandgronden zonder bodemontwikkeling (A-C profiel). In sleuf 1 wordt onder de 60 cm dikke antropogene bodem (zogenaamde ploeglaag Apl) de moederbodem aangetroffen bestaande uit Pleistoceen zand. De overgang tussen beide lagen is sterk gebioturbeerd. In sleuf 2 werd onder de ploeglaag, tussen 45 en 70 cm diepte een dunne oude A-horizont aangetroffen. Ook hier is veel bioturbatie zichtbaar. Deze bekomen gegevens bevestigen de informatie uit de bodemkaart.

Figuur 6 en 7: Het bodemprofiel in sleuf 1 en 2

6. Veldwerk

6.1. Aanleg van de sleuven

Er werden parallel met de Sarkoheemstraat twee proefsleuven (1,6 meter breed) aangelegd. De afmetingen van deze sleuven zijn:

-sleuf 1: 25,5 m; 40,8 m²

-sleuf 2: 27 m; 43,2 m²

-kijkvenster: 8x3m= 24m²

Figuur 8 en 9: Zicht op sleuf 1 en sleuf 2.

De onderzochte oppervlakte bedraagt 108 m², dat is 12 % van het oppervlak van het projectgebied dat ca. 900 m² bedraagt. Een overzichtsplan met de proefsleuven en de sporen in bijlage.

6.2. Resultaten van het onderzoek

Sleuf 1 en kijkvenster

In deze sleuf met aanpalend kijkvenster werden 5 sporen geïdentificeerd. We moeten opmerken dat door de hoge grondwatertafel de registratie van de sporen niet onder ideale omstandigheden verliep.

Spoor 1 betreft een paalkuil met afmetingen van circa 0,7 meter op 1 meter. De zandige donkerbruine-grijze vulling bevatte een brok sterk gebakken klei en een klein scherfje aardewerk. De zeer hard gebakken klei doet vermoeden dat het afkomstig is van een ovenwand. Het zandig verschaalde scherfje heeft een glad oppervlak. Op basis van het typische baksel mag dit scherfje gedateerd worden in de Karolingische periode.

Figuur 10: spoor 1 in grondvlak

Spoor 2 bestaat uit een vierkant paalspoor met zijden van 0,45 meter en heeft een bruin-grijze zandige vulling. Er werden geen vondsten in aangetroffen.

Figuur 11: spoor 2 in grondvlak

Spoor 3 betreft een circulaire structuur met een doorsnede van circa 3 meter. Het spoor wordt slechts half aangesneden en loopt verder in de sleufwand. Om de diepte van dit spoor te bepalen wordt een boring uitgevoerd. Er wordt vastgesteld dat het spoor nog minstens 2 meter dieper bewaard bleef. We mogen ervan uitgaan dat het een waterput betreft. De donker bruin grijze vulling bevatte enkele brokjes klei, mogelijks zogenaamde "hutleem" en een rand/gietruitfragment van een mortarium. Deze Romeinse wrijfschaal heeft een typisch hamervormig profiel (type Gilliam 260, Gose 451-153, Vanvinckenroye 336-337). Het bleekbruine baksel bevat fragmentjes van kwarts, grijze rotsfragmentjes en spaarzame ijzeroxide. Het behoort tot de producties uit het Maasland en mag gedateerd worden op het eind van de 2de eeuw en voornamelijk in de eerste helft van de derde eeuw (ca. 160-270 na chr.)

Figuur 12: spoor 3 in grondvlak

Spoor 4 bestaat uit een zone met een breedte van circa 12 meter en heeft een donkerbruin-donkergrijze zandige vulling. Waarschijnlijk betreft dit een gracht aangesneden (idem spoor 7 in sleuf 2). Gezien de oriëntatie van de sleuf tegenover de gracht niet gekend is, kan de exacte breedte van de gracht hier niet bepaald worden. Wanneer de gracht afdraait en de sleuf zich in deze bocht bevindt, wordt steeds een brede gracht geregistreerd. Via metaaldetectie (zie 6.3.) werd een armen-dispenning in een tin/lood legering aangetroffen. We dateren deze gracht op het eind van de 14de-15de eeuw (Bourgondische periode).

Figuur 13: spoor 4 in grondvlak

Spoor 5 is een circa 50 cm brede greppel/gracht met donkergrijze zandige vulling. Er werd geen vondsten in aangetroffen, er kan dus geen datering worden vooropgesteld.

Figuur 14: spoor 5 in grondvlak

Spoor 6 bevat een klein scherfje handgevormd aardewerk met plantaardige verschraling (zogenaamde *chaff* of *grass tempered ware*) dat in de Merovingische periode mag gedateerd worden. Het spoor meet ca. 1,3 op 0,6 meter, heeft een donkerbruine zandige vulling en sporen is sterk gebioturbeerd. Mogelijk betreft het een paalkuil.

Figuur 15: spoor 6 in grondvlak

Sleuf II

Deze sleuf bevatte heel wat zandwinningskuilen, aangeduid als verstoring op het overzichtsplan in bijlage. Door deze verstoringen werden slechts weinig sporen in deze sleuf aangetroffen.

Spoor 7 is een gracht met een donker bruine, donker grijze zandige vulling. De gracht is ca. 5 meter breed en is mogelijk het verlengde van de gracht aangetroffen in sleuf 1 (spoor 4). De gracht bevat een scherp Rijnlands rood beschilderd aardewerk en een scherp vroeg rood aardewerk met loodglazuerspikkels. Het aardewerk is te dateren in de eerste helft van de 13de eeuw.

Figuur 16: spoor 7 in grondvlak

6.3. Metaaldetectie

Via de metaaldetectie kwam in spoor 4 een muntje aan het licht. De munt is vervaardigd in een tin/lood legering, heeft een diameter van 16mm en weegt 1,66 gram. Op de voorzijde staat een wapenschild met centrumschildje in het midden. De keerzijde toont een soort kort gevoet kruis met aan de zijkant twee staande lelies en twee cirkeltjes met lijntjes. Dit pseudomuntje kan gebruikt zijn als armen- of dispenning/token of speelpenning. Tegenwoordig worden deze "muntjes" aangeduid met een allesdekkende term "plumbaria".

Er is weinig gekend vergelijkingsmateriaal voor deze muntjes. Vermoedelijk mag deze vondst in de Bourgondische periode (15de eeuw) worden gedateerd¹.

Figuur 17 : Voor en achterzijde van de armen-dispenning

7. Besluit

Na het veldonderzoek kunnen de onderzoeksvragen hier in het besluit samenvattend beantwoord worden. In de onderzochte zone zijn enkele antropogene sporen aanwezig. De drie aangetroffen paalkuilen (sporen 1, 2 en 6) kunnen deel uitmaken van een gebouwplattegrond. Naast dit gebouw is vermoedelijk een waterput (spoor 3) gelegen. Het aardewerk gevonden bij deze sporen is te dateren in de Romeinse, Merovingische en Karolingische periode. Een bevestiging van de rijke en vroege geschiedenis van Zerkegem.

De aangetroffen gracht (spoor 4 en 7) was zeker in gebruik eind 12de-13de eeuw.

Gezien deze relevante archeologische sporen adviseert Raakvlak een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving. Deze opgraving zal meer duidelijkheid brengen betreffende de datering en het type gebouwplattegrond en waterput. Ook de aangetroffen gracht verdient een specifiek onderzoek. Een opgraving zal bijdragen aan de kennis van de vroegste geschiedenis van deze dorpskern.

¹ Met dank aan Roland Decock voor de determinatie van deze vondst.

8. **Bibliografie**

DE COCK S., ROGGE M., VAN DOORSELAER A., 1987. Het archeologisch onderzoek te Zerkegem-Jabbeke VOBOW 1987, *Westvlaamse archaeologica* 1987, afl.2

HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011 *Uit goede bron, Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge

HOLLEVOET Y. 1985 Zerkegem-Jabbeke (W.Vl.) in: *Archeologie* 1985 deel 2, 93

HOLLEVOET Y., COOREMANS B., DESENDER K., ERVYNCK A. 1993: "Een Karolingische vlechtwerkwaterput uit Zerkegem (gem. Jabbeke, prov. West-Vlaanderen): culturele en ecologische archaeologica, in: *Archeologie in Vlaanderen III*, 243-254

<http://www.agiv.be>

http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html

<http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=154853>

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ZerkegemLocation.svg>

<http://Geo-Vlaanderen.GisVlaanderen.be/-Geo-Vlaanderen/Bodemkaart>

<http://www.labsoilscience.ugent.be/legende bodemkaart.pdf>

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

<http://www.onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/22135>

9. Bijlage

